

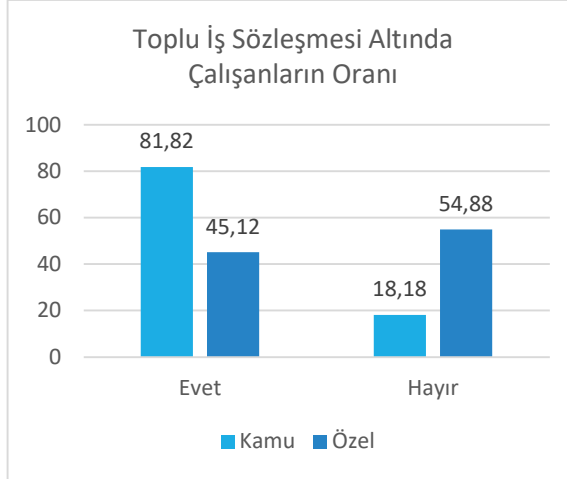

Kıbrıslı Türk Medya Mensuplarının Çalışma Koşulları Değerlendirme Raporu

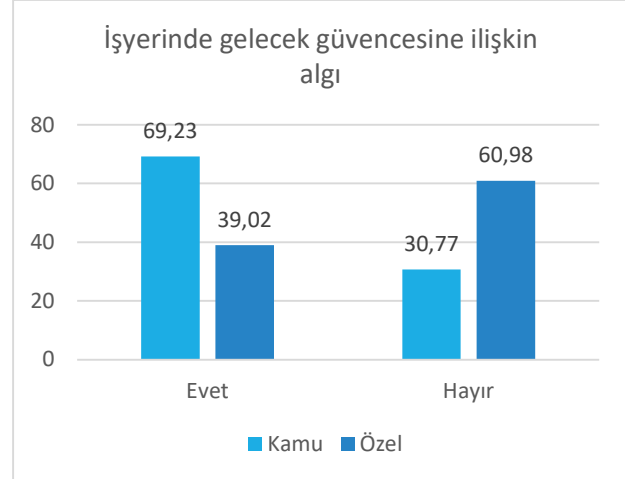
Arka Plan

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde (KKTC) görevlerini ifa etmekte olan medya mensuplarının çalışma koşulları, ülkenin geri kalan sektörlerinde olduğu gibi kamu-özel arasında farklılık göstermektedir. Özellikle kamu yayıncılığı yürüten kurumlarda çalışan medya mensuplarının özlük hakları bakımından, özel sektördeki meslektaşlarına kıyasla daha avantajlı olduklarını söylemek yanlış olmaz. Hem özel hem de kamu medya çalışanlarına yönelik Kıbrıs Türk Gazeteciler Birliği (KTGB) tarafından 2020 yılında gerçekleştirilen anket çalışmasında, özel sektör çalışanlarının daha fazla gün ve saat çalıştıkları, ancak çok daha azının toplu iş sözleşmelerine (TİS) tabi oldukları tespit edilmiştir. Buna göre özelde çalışan medya mensuplarının haftada ortalama 5.93 gün çalıştıkları, buna karşılık devlet çalışanlarının ise 5.15 gün çalıştıkları belirlenmiştir. Ayrıca günde 8.28 saat çalışan özel sektör çalışanlarına karşın, kamu çalışanlarının günde ortalama 7.89 saat çalıştıkları tespit edilmiştir.

Grafik 1: TİS kapsamında çalışan medya mensuplarının özel sektör ve kamu sektörü bağlamındaki oranları

Grafik 2: Kamu ve özel medya kuruluşlarında görev yapan medya mensuplarının çalıştıkları kurumlardaki geleceğine ilişkin algı

Grafik 1'de görüleceği üzere özel sektör çalışanlarının sadece %45.12'sinin toplu iş sözleşmesine tabi olduğu belirlenirken, bu oranın kamu sektörü için %81.82 olması, iki sektör arasındaki ciddi bir uçurum olduğunu göstermektedir. Grafik 2'de gösterildiği üzere, özel sektörde görev yapan basın çalışanlarının neredeyse yarıya yakınının toplu iş sözleşmesi kapsamında çalışmasına rağmen, bu çalışanların %60.8'i çalıştıkları kurumda bir gelecek görememektedir. İş güvencesine sahip kamu sektörü çalışanları arasında bu oranın ise sadece %30.77 olduğu tespit edilmiştir.

Yasal Mevzuat

Medya çalışanlarının sosyal ve ekonomik haklarını ve mesleki özgürlüklerini korumaya yönelik pek çok kural, **Basın İş Yasası** altında düzenlenmektedir. Bu yasa, özel sektördeki çalışma koşullarını düzenleyen İş Yasası'na ek olarak hazırlanmış ve İş Yasası'nın özel sektör çalışanlarına sağladığı haklara bazı ek haklar getirmektedir. Sosyal ve ekonomik haklar bağlamında, genel hatları itibariyle medya çalışanlarına şu haklar tanınmaktadır;

- Üç aydan fazla süreli hizmet akitlerinin yazılı yapılma şartı
- Hizmet akitlerinin fesih koşulları ve çalışana yeni iş arama izni tanınması
- Hizmet akitlerinin basın çalışanının sendikaya üye olması, yasal eylemlere katılması, işverene karşı yasal hakkını araması, hastalık nedeniyle işe gelememesi ve dini, dili, ırkı, cinsiyeti, cinsel yönelimi ve siyasi görüşleri gibi nedeniyle sonlandırılmasının engellenmesi
- Hizmet akdinin sonlandırılması durumunda tazminat hakkı
- Dinlenme hakkı (izinler), yasaca belirlenen çalışma süreleri dışında fazla çalışma koşulları ve ek mesai hakkı gibi basın çalışanlarını mesleklerini icra ederken işverenleri nezdinde koruyan haklar

Mesleki özgürlükler bağlamında ise, gazetecilerin özgür ve özerk haber ve yorum üretmelerine evrensel gazetecilik ilkelerine ters, gazetecilik mesleğine gölge düşürebilecek bir iş, haber, program, yorum vb. yapmaya veya inanmadığı bir görüşü savunmaya zorlandığı durumlarda bu talebi kabul etmeyip reddetme hakkına sahip olması dikkati çekmektedir.

Basın İş Yasası hem özelde hem de kamuda görevli medya çalışanları için asgari nitelikleri ortaya koymaktadır. Ayrıca kamu yayıncılığında görevli çalışanlar ile bazı özel kuruluşlarda görevli basın mensuplarına, Basın İş Yasası'na ek olarak ilgili teşkilat yasalarında ve Toplu İş Sözleşmelerinde ek haklar tanınmaktadır.

Yetkili Kurumlar

Basın İş Yasası'nın 60'ıncı maddesinde, ilgili mevzuatın uygulanmasını izleme ve denetleme sorumluluğu Çalışma Dairesi'ne verilmektedir. Basın sektöründe faaliyet gösteren örgütlerde (özellikle KTGB ve Basın-Sen) genel kanaat, KKTC'de basın çalışanlarının tüm haklarının Basın İş Yasası ile güvence altına alınmış olduğu şeklindedir. Ancak, yeterli izleme ve denetim yapılamadığı için yasanın uygulanmasında noksanlıklar ve basın çalışanlarının bundan dolayı çeşitli mağduriyetlere uğradığı da saptanmaktadır. KTGB ve Basın-Sen başkanlarının birkaç yıl önce bu konuyu soruşturması talebiyle Yüksek Yönetim Denetçisine yaptıkları başvuru sonucunda ortaya çıkan rapor bu saptamayı genel olarak doğrulamaktadır.¹ Raporda bazı işyerlerinin çalışanların sosyal sigorta yatırımları konusunda değişik seviyelerde düzensizlikleri ya da borçları bulunduğu kaydedilmektedir. Raporda yasanın etkin uygulanabilmesine yönelik şu sonuca varılmaktadır:

¹ "Ombudsman Emine Dizdarlı Kıbrıs Türk Gazeteciler Birliği ve Basın Emekçileri Sendikasının raporunu yayınladı", 31 Mayıs 2018, <https://ombudsman.gov.ct.tr/BAŞVURU-RAPORLARI/ArtMID/38993/ArticleID/91773/Ombudsman-Emine-Dizdarlı-Kıbrıs-T252rk-Gazeteciler-Birliği-ve-Basın-Emekçileri160-Sendikasının-raporunu-yayinladi>.

Netice itibariyle, Çalışma Dairesi Müdürlüğü'nün, basın çalışanlarının Basın İş Yasası kapsamındaki haklarının korunması için gerekli takibi ve denetimi zamanında yapmadıkları veya yapamadıkları anlaşılmaktadır. Söz konusu denetimler zamanında yapılmadığı cihetle çok sayıda basın çalışanının mağdur oldukları, yasal haklarını kullanamadıkları, Sosyal Sigorta primlerindeki eksiklikleri giderilinceye kadar almaları gereken haklarını alamadıkları cihetle mağdur oldukları anlaşılmaktadır.

... [İ]zleme ve denetleme görevinin tam ve düzenli olarak yapılabilmesi için Çalışma Dairesi Müdürlüğünde bulunan müfettiş kadrolarının ivedilikle artırılması ve doldurulması gerekmektedir...

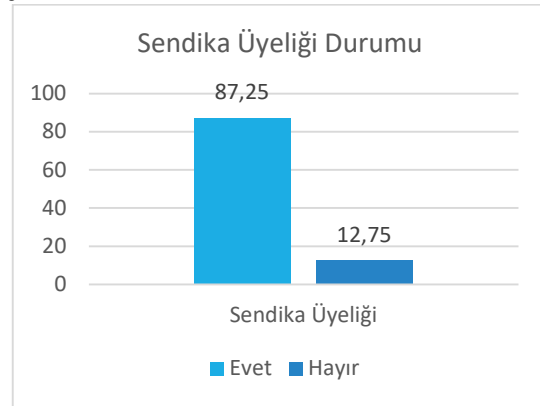
Medya'da Sendikal Örgütlenme

Bir önceki kısımda da belirtildiği üzere, Basın İş Yasası uyarınca medya mensupları bir sendikaya üye olma hakkına sahiptirler. Bu üyelikleri, onların işverenleriyle yaptıkları iş akdinin feshedilmesini gerektirici bir neden olamaz. Kıbrıs Türk medya mensuplarını temsilen çok sayıda sendikanın bazıları (işçi sendikaları) sadece medya mensuplarına yönelik faaliyetleri yürütürken, bazıları ise kamu veya özel sektörde görev yapan tüm çalışanları temsil etmektedir. Güney Kıbrıs da dahil olmak üzere, Kıbrıs'ın her iki kesiminde hizmet vermekte olan Kıbrıs Türk basın çalışanlarının şu basın ve işçi sendikalarına üyeliklerinin buldukları tespit edilmiştir:

- Basın Emekçileri Sendikası (Basın-Sen)
- Kıbrıs Türk Amme Memurları Sendikası (KTAMS)
- Bayrak Radyo Televizyon Kurumu Çalışanları Sendikası (Bay-Sen)
- Kıbrıs Türk Devlet Çalışanları Sendikası (Çağ-Sen)
- Devrimci İşçi Sendikaları Federasyonu (DEV-İŞ)
- Tüm Kıbrıs İşçi Federasyonu (PEO)

Grafik 3'te de görüleceği üzere, medya mensuplarının çok büyük bir kısmı yukarıda listelenen herhangi bir sendikaya üyedir. Bu sendikalar arasında yer alan Basın-Sen, Kuzey Kıbrıs'ta faaliyet gösteren tüm basın çalışanlarını temsil eden en fazla üyeye sahip basın sendikasıdır. 1971 yılında kurulan Basın-Sen aynı zamanda Uluslararası Gazeteciler Federasyonu'nun (IFJ) üyesidir ve uluslararası basın kartı başvurularını almaktadır. Basın-sen, basın çalışanlarının özlük haklarının korunması, mesleki gelişimlerinin sağlanması, basın çalışanlarının karşılaştıkları hukuki sorunlarla mücadelede destek sağlamaları gibi birçok konuda destek sağlamaktadır. Basın sendikalarının temsilcileri, özellikle medya çalışanlarının karşılaştıkları şu

Grafik 3: Medya mensuplarının sendika üyelikleri durumu

dört alanda devam eden davalarda hukuki destek sağlandığı ve ilgili makamlar nezdinde girişimler yapıldığı dile getirilmişlerdir:

- Özlük hakları ve yatırımlar,
- İşten durdurular,
- Etik gazetecilik ile ilgili gazeteciler arasındaki ihtilaf,
- İfade özgürlüğü ihlalleri

Tespit edilen sorunlar

Basın İş Yasası etkin bir şekilde uygulanmamaktadır ve güncellenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Yasanın uygulanmasında sıkıntılar olduğu, birçok basın kuruluşunda gazetecinin mesleki özgürlüğü ve sosyal haklarıyla ilgili yasa kurallarına uyulmadığı bilinmektedir. Bu da Basın İş Yasası'nın tam anlamıyla uygulanabilmesi için bazı önlemlerin alınması gerektiğini göstermektedir. Buna ek olarak, mobbingin mevzuat çerçevesinde tanımlanmaması ve bir suç kapsamına alınmaması, büyük bir eksiklik olarak nitelendirilmektedir.

Basın mensuplarının üyesi olduğu sendikalar arasında basın ile ilgili konularda birlikte hareket edebilecekleri bir yapı bulunmamaktadır. Her sendika, kendi üyelerinin haklarını gözeterek girişimler yapmaktadırlar. Bazı durumlarda, Basın-sen gibi sendikaların üye olmayan gazetecilere de destek verdikleri bilinmektedir. Ancak medya mensuplarının karşılaştıkları ve çoğunlukla birbirine benzer olan sorunların çözüme kavuşturulması, sendikaların ortak girişimler yapmaması ve münferit hareket etmeyi tercih ettikleri gerekçesiyle gecikmekte veya sonuçsuz kalmaktadır.

Basın İş Yasası ve basın mensuplarının haklarını düzenleyen diğer mevzuat ile ilgili farkındalık düşüktür. Yapılan anketlerde, katılımcıların büyük çoğunluğu Basın İş Yasası altında kendilerine tanınan hakların neler olduğunu bildiklerini ifade etmişlerdir. Oranın yüksek çıkmasının nedenlerinden biri tepki yanlılığı (response bias) olabileceğinden, farkındalık seviyesinin daha iyi anlaşılması için daha derinlikli toplantılar kullanılarak daha niteliksel analiz yapılmasına ihtiyaç vardır.

Alternatif uyuşmazlık çözüm mekanizmalarının veya iş mahkemelerinin bulunmaması nedeniyle, dava süreçleri çok zaman almaktadır. KKTC mevzuatında iş mahkemeleri veya diğer uyuşmazlık çözüm mekanizmaları bulunmadığından, mesleki hak ihlallerinin mahkemeler tarafından çözümlenmesi aylar hatta yıllar almaktadır. Tüm sektörleri etkileyen bu mekanizmaların mevzuat kapsamına dahil edilmesinin talep edilmesi için bugüne kadar herhangi bir kurum tarafından inisiyatif almamıştır.

İyileştirme için öneriler

1- Basın İş Yasası kapsamına girmesi gereken hususlar tespit edilerek, mevzuatın güncellenmesi

İşyerlerinde sıkça rastlanan mobbing gibi yıldırma davranışları veya bir sendikaya üyeliğe karşı yapılan tehditlerle caydırılmak istenmesi gibi karşılaşılan sorunların suç kapsamına girebilmesi için gerekli yasal düzenlemelerin ivedilikle yapılması gerekmektedir. Ayrıca bu tarz hak ihlallerinin etkin bir şekilde izlenebilirliğinin sağlanabilmesi amacıyla çalışma işlerinden sorumlu bakanlık bünyesindeki müfettiş sayılarının artırılması ve bu müfettişlere yönelik gerekli kurum içi eğitimlerin temin edilmesi önem arz etmektedir.

2- Basın emekçilerinin üyelikleri bulunan sendikaların basın çalışanlarının hak ihlallerini ortak bir şekilde takip edebilecekleri bir koordinasyon yapısının oluşturulması

Bu yapı, düzenli aralıklarla toplanan bir komite şeklinde öngörülebilir ve sekreteryasını en fazla üyesi bulunan sendika yürütebilir. Böylece, basın mensuplarının yaşadıkları hak ihlalleri başta olmak üzere, gazetecilik mesleğinin yürütülmesiyle ilgili tüm hususlar etkin bir şekilde koordine edilebilecektir.

3- Basın İş Yasası ve basın mensuplarının haklarını düzenleyen diğer mevzuat ile ilgili farkındalığın artırılması

Derinlikli toplantılar, çalıştaylar veya odak toplantıları kullanılarak nitel veriler toplanabilir ve basın mensuplarının farkındalık seviyeleri tespit edilebilir. Buna bağlı olarak, basın mensuplarına yönelik farkındalık artırıcı faaliyetler, medya kuruluşlarına bilgilendirme ziyaretleri, üye toplantıları ve sosyal medya kampanyaları düzenlenerek, basın mensupları mevzuat kapsamında kendilerine tanınan hakları daha iyi öğrenebilmeleri sağlanabilir. Bunun sonucunda da basın çalışanları haklarından daha fazla haberdar olarak, hak ihlallerine karşı kendilerini daha iyi bir şekilde savunabilir hale gelmeleri sağlanabilecektir.

4- Alternatif uyuşmazlık çözüm mekanizmalarının veya iş mahkemelerinin oluşturulması

Özellikle alternatif uyuşmazlık çözümü mekanizmaları mesleki hak ihlallerine karşı hızlı sonuçlar alabilmelerini sağlamaktadırlar. Mahkemeler ile ortak bir girişim yapılarak, alternatif çözüm mekanizmalarının geliştirilebilmesi için girişim yapılmalıdır. Konu tüm sektörleri etkilediğinden, sektörler arası bu konuda işbirliği yapılması durumunda daha hızlı ve daha etkin çözüm alınabilmesi de mümkündür. Mevzuatımızın buna cevaz vermemesi nedeniyle, gerekli yasal değişikliklerin yapılabilmesi için konusunda uzman hukukçular ile bir çalışma gerçekleştirilmesi önerilmektedir.